

Марія Чадюк

Національний університет «Києво-Могилянська академія»

ВИБІР ПРЕДИКАТА ЯК ПРИЙОМ ВПЛИВУ В НОВИНИХ ЗАГОЛОВКАХ

У роботі проаналізовано важливість впливу через інформування та роль новинних заголовків у ньому. Детально розглянуто прийоми (вибір лексичної одиниці, граматичної форми), завдяки яким формують різну інтерпретацію тієї ж події, зокрема у контексті модальності висловлення, категорії діяча, пріоритетності пропозиції (залежно від обраного ступеню предиката).

Ключові слова: лінгвістичний вплив, новинні заголовки, предикат, модальність

The work analyzes the importance of influencing through informing and the role of news headlines in it. The methods (choice of lexical unit, grammatical form) through which different interpretations of the same event are formed are considered in detail, in particular in the context of the modality of the statement, the category of the doer, the priority of the sentence (depending on the chosen degree of the predicate).

Keywords: linguistic influence, news headlines, predicate, modality

Здебільшого праці з лінгвістичного впливу присвячені мові ЗМІ [2; 3; 9], реклами [7; 8], політичного дискурсу [4; 10]. Утім, як зазначає Р. Блакар, насправді майже кожне наше висловлення має вплив [1]. З цього випливає, що й в інформуванні, яке здебільшого сприймається як об'єктивне, міститься суб'єктивний компонент, що впливає на те, як адресати сприймають відомості (О. Леонтьєв називає це *вплив через інформування* [6]). Особливу роль у цьому відіграють новинні заголовки, які з появою стрічки новин стали практично самостійним джерелом інформації. Як наслідок, висловлене в них, що є насправді лише однією з інтерпретацій дійсності, буде сприйняте як повне й об'єктивне відображення події. Значний вплив новинних заголовків і, відповідно, мовних одиниць використаних у них, а також недостатня вивченість лінгвістичного впливу через інформування засвідчує

актуальність обраної нами теми дослідження.

Одним із найважливіших засобів формування інтерпретації та впливу через неї є вибір мовної одиниці для предиката, що формує ядро речення. На думку деяких вчених, зокрема І. Кобозевої, предикат є центральним елементом у структурі пропозиції, оскільки саме він позначає властивості об'єктів і відношення між ними [5, с. 219-220]. Потенціал впливу через предикат можна вивчати у кількох аспектах.

Передусім, **оцінність і стиль дієслів**. Ось як була представлена одна й та ж ситуація у ЗМІ: *САП не дозволила Розенблату поїхати на новорічні канікули в Німеччину* (www.pravda.com.ua, 30.12.17); *САП не випустила Розенблата на Новий рік до Німеччини* (www.dnipro.ua, 30.12.17); *САП зіпсувала Розенблату новорічні свята* (gazeta.ua, 30.12.17). У цих реченнях предикат представлений дієсловами офіційного (*не дозволила*), розмовного (*не*

випустила) стилю, оцінними мовними одиницями (*зіпсувала*), у такий спосіб по-різному інформує про подію і формуючи ставлення до неї.

Конверсиви, обрані для інтерпретації події, є важливим прийомом для формування емпатії речення з певним суб'єктом: *Яценюк і дружина Авакова продали свої частки у телеканалі «Еспресо» синові олігарха* (www.infa.ua, 1.01.18); *Жеваго став новим власником аваківського телеканалу «ЕСПРЕСО»* (economistua.com, 30.12.17).

Важливою є роль дієслова для **модальності**, ступеню вірогідності події, про яку йдеться у новині. Для цього можуть бути застосовані кілька прийомів. Насамперед, використання модальних дієслів: *Росія **мусить** змінити свою позицію щодо України – Литва* (ua.korrespondent.net, 3.01.18); пор. *Литва **закликала** Росію змінити позицію щодо України* (www.slovoidilo.ua, 3.01.18). По-друге, використання дієслів, у яких є сема, що впливає на модальність речення, напр.: *Марчук **припустив**, що конфлікт на Донбасі триватиме до 25 років* (uapress.info, 3.01.18). Інколи модально маркованою може бути й граматична категорія, наприклад, теперішнього часу, яка сприяє збільшенню вірогідності дії: *ЄС **виділяє** 50 млн євро на підтримку безпеки на Азовському узбережжі – Порошенко* (tasurs.ua, 02.03.19); пор. *ЄС **виділить** 50 мільйонів євро на підтримку безпеки Азовського узбережжя України – Порошенко* (economics.unian.ua, 02.03.19).

Категорія діяча. Неозначено-особова, безособова форма дієслова, дієслово минулого часу 3 ос. мн., дієслова на -ся – такі форми використовують для пропуску агенса в реченні, напр.: *Андрій Павелко **пропонується** на заміну Григорія Суркіса в УЄФА* (umoloda.kiev.ua, 3.03.18).

Зменшення концентрації уваги на особі може бути здійснене й за допомогою **дієслів дії/стану**. Дієслова стану послаблюють фокус висловлення на особі й звертають увагу на результат, напр.: *Жеваго **став** новим **власником** аваківського телеканалу «ЕСПРЕСО»* (economistua.com, 30.12.17); пор. *Син бізнесмена Жеваго **купив** телеканал «Еспресо»* (hromadskeradio.org, 30.12.17).

Також для акценту на результаті може бути використана форма **доконаного виду, минулого часу**: *Foreign Policy: НАБУ **розкрило** корупцію в Укроборонпромі* (vgolos.com.ua, 26.12.17); пор. *НАБУ **розслідує** розкрадання в «Укроборонпромі» – ЗМІ* (ua1.com.ua, 26.12.17). Засобами, що зменшують результативність, є фазові дієслова початку: *Переговори щодо нового обміну полоненими **почнуться** 10 січня – Порошенко* (www.unian.ua, 30.12.17); пор. *Наступні перемовини щодо звільнення заручників **відбудуться** 10 січня – президент* (hromadske.ua, 30.12.17).

З іншого боку, агентивність може бути збільшена завдяки **дієсловам волевиявлення**, що надають реченню відтінку особистого рішення, напр.: *Андрій Павелко **хоче** посаду Григорія Суркіса в УЄФА* (m.1927.kiev.ua, 3.03.18); пор. *Павелка **висунули** на заміну Суркіса в УЄФА* (www.pravda.com.ua, 3.03.18).

Ступінь предиката. У новинних заголовках те, який ступінь мають предикати, корелює з їхньою роллю для значення речення, напр.: *Мураєв **іде** у президенти* (glavcom.ua, 17.12.18); *Мураєв **заявив, що йде** у президенти* (gordonua.com, 17.12.18); *Мураєв **заявив про намір балотуватися** в президенти* (today.ua, 17.12.18). Коли *іде* – предикат І ступеня, то стає ядром речення. У другій й третій новині ця пропозиція опиняється на периферії.

Це тільки частина прийомів, за допомогою яких може змінюватися інтерпретація події у новинних заголовках, формуючи різне уявлення про дійсність у

адресатів. Перспективи дослідження вбачаємо у подальшому дослідженні прийомів, а також випадків згортання пропозиції, яку висловлює предикат.

Література:

1. Блакар Р. М. Язык как инструмент социальной власти (теоретико-эмпирические исследования языка и его использования в социальном контексте). *Язык и моделирование социального взаимодействия*. М. : Прогресс, 1987. С.88–125.
2. Данилова А. А. Манипулирование словом в средствах массовой информации. 2-е изд. М. : Добросвет, Издательство «КДУ», 2011. 232 с.
3. Дмитрук О. В. Маніпулятивні стратегії в сучасній англomовній комунікації (на матеріалі текстів друкованих та інтернет-видань 2000-2005 років): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04 «Германські мови». КНУ ім. Т. Шевченка. К., 2006. 19 с.
4. Зайцева М. О. Засоби маніпулятивного впливу в сучасному політичному дискурсі (лінгвістичний аспект). *Лінгвістичні дослідження*. 2012. Вип. 34. С. 101–104.
5. Кобозева И. М. Лингвистическая семантика. М. : Эдиториал УРСС, 2000. 352 с.
6. Леонтьев А. А. Психолінгвістическіе особенности языка СМИ [Электронный ресурс] *EVARTIST*. Режим доступа http://evartist.narod.ru/text12/06.htm#%D0%B7_07 (дата обращения 28.01.19).
7. Пирогова Ю. К. ИмPLICITная информация как средство коммуникативного воздействия. *Проблемы прикладной лингвистики*. М., 2001. С. 209–227.
8. Рекламный текст: семиотика и лингвистика. Отв. ред. П. Б. Паршин, Ю. К. Пирогова. М. : Издательство международного института рекламы, 2000. 270 с.
9. Речевое воздействие в сфере массовой коммуникации. Е. Ф. Тарасов, Н. А. Безменова, Л. Г. Лузина и др. ; отв. ред. Ф. М. Березин, Е. Ф. Тарасов ; АН СССР, Ин-т науч. информ. по обществ. наукам. М. : Наука, 1990. 135 с.
10. Руда О. Мовне питання як об'єкт маніпулятивних стратегій у сучасному українському політичному дискурсі: монографія. НАН України, Ін-т укр. мови. К., 2012. 232 с.